

Εναρκτήρια συνάντηση επιμόρφωσης εκπαιδευτών ενηλίκων

Εισαγωγή

Οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι οφείλουν να κατέχουν τις μαθησιακές συνθήκες που τους επιτρέπουν να εξελιχθούν σε αυτοδιαχειριστές της μάθησης, κάνοντας διάγνωση των αναγκών τους, καθορίζοντας τους στόχους τους, σχεδιάζοντας και εφαρμόζοντας τη νέα γνώση αλλά και αξιολογώντας τη μαθησιακή διαδικασία, αποτελεί βασική αρχή στο χώρο της Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Knowles, 1984·Tough,1981). Γι αυτό το λόγο ο γενικός σκοπός του άρθρου είναι ο τρόπος που οι επιμορφούμενοι/ες μπορούν να εμπλουτίσουν και να επικαιροποιήσουν τις γνώσεις τους πάνω σε θέματα που σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο ενός επιμορφωτικού προγράμματος εκπαίδευσης ενηλίκων, αλλά και την διδακτική που θα εφαρμοστεί για να το πετύχουν. Έτσι στην παρούσα εργασία επιχειρείται ο σχεδιασμός ενός εκπαιδευτικού σεναρίου της δίωρης εναρκτήριας δια ζώσης συνάντησης του προγράμματος. Θα αναλυθούν οι φάσεις της συνάντησης αυτής, οι στόχοι της κάθε δραστηριότητας και οι τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν. Έχουν επιλεγεί ενεργητικές μέθοδοι και τεχνικές διδασκαλίας ως οι ιδανικότερες, για να επιτευχθούν τα καλύτερα δυνατόν μαθησιακά αποτελέσματα σε ενήλικες εκπαιδευόμενους.

Λέξεις κλειδιά: εκπαίδευση ενηλίκων, εναρκτήρια συνάντηση, ενεργητικές τεχνικές

Επιδιωκόμενα μαθησιακά αποτελέσματα

Για την επιλογή της εκπαιδευτικής στρατηγικής ο εκπαιδευτής θα λάβει υπόψη του τον σκοπό του προγράμματος, τις ιδιαιτερότητες του γνωστικού αντικειμένου, τα μαθησιακά χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων και τις προϋπάρχουσες γνώσεις, εμπειρίες και ικανότητές τους. Επίσης, το μαθησιακό κλίμα, τον διαθέσιμο χρόνο, το χώρο και τους διαθέσιμους πόρους. Η στρατηγική που επιλέχθηκε να εφαρμοστεί στην εναρκτήρια συνάντηση είναι μαθητοκεντρική, ομαδοσυνεργατική και διερευνητική, μέσω ενεργητικών τεχνικών και βιωματικών ασκήσεων για να εξασφαλιστεί η μέγιστη συμμετοχή των εκπαιδευομένων, κινητοποιώντας το ενδιαφέρον τους (Courau, 2000).

Διδακτικοί στόχοι:

Γνώσεων

- Να αποκτήσουν ολοκληρωμένη εικόνα για το πρόγραμμα που θα παρακολουθήσουν.
- Να κατανοήσουν τους βασικούς όρους και να εντοπίσουν τα βασικά χαρακτηριστικά του γνωστικού αντικειμένου
- Να προσδιορίσουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες και τις προσδοκίες τους από το πρόγραμμα, την ομάδα και τον εκπαιδευτή

- Να έρθουν σε επαφή και να βιώσουν τις ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές διδασκαλίας

Δεξιότητων

- Να εφαρμόζουν τις γνώσεις που απέκτησαν και να επιχειρηματολογούν για αυτές. Να εκφράζονται, να αλληλεπιδρούν και να συνεργάζονται.
- Να τηρούν το εκπαιδευτικό συμβόλαιο
- Να χρησιμοποιούν ενεργητικές τεχνικές κατά την εκπαιδευτική διαδικασία

Στάσεων

- Να συνειδητοποιήσουν την ανάγκη εφαρμογής της εκπαίδευσης ενηλίκων και τα οφέλη της
- Να προβληματιστούν και να αποκτήσουν θετική και ανοικτή στάση στην εξωτερίκευση γνώσεων, απόψεών και συναισθημάτων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία
- Να αποδεχτούν τις ενεργητικές τεχνικές και μεθόδους διδασκαλίας ως αποτελεσματικό μέσο διδασκαλίας και μάθησης.
- Να υιοθετήσουν την καλοπροαίρετη κριτική ως μέσο επικοινωνίας, συνεργασίας και εποικοδομητικού διαλόγου με τους συμμετέχοντες και τον εκπαιδευτή για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.

Η εναρκτήρια συνάντηση

Η εναρκτήρια συνάντηση καθορίζει και προδιαγράφει την πορεία του προγράμματος αφού σκοπός της είναι η γνωριμία των μελών, η διάγνωση των εκπαιδευτικών αναγκών, η σύνταξη του μαθησιακού συμβολαίου και η εξοικείωση με τα βασικά χαρακτηριστικά της επιμόρφωσης. Στην πρώτη συνάντηση ο εκπαιδευτής θα φροντίσει για τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας, το οποίο θα μειώσει το άγχος και την ένταση των εκπαιδευομένων. Η αξιοποίηση της εναρκτήριας συνάντησης, είναι η αφετηρία δημιουργίας των σχέσεων και της επιτυχούς επικοινωνίας μεταξύ τους αλλά και με τον εκπαιδευτή τους. Ο εκπαιδευτής με τη σειρά του θα προσεγγίσει τους συμμετέχοντες, θα διερευνήσει τις προσδοκίες τους και μαζί θα καταρτίσουν το μαθησιακό συμβόλαιο (Τσιμπουκλή & Φίλιπς, 2010).

Ο χώρος είναι μια αίθουσα διδασκαλίας σχολείου και τα θρανία έχουν τοποθετηθεί σε διάταξη Π για να μπορούν όλοι να βλέπουν όλους, αλλά και να μετακινούνται στις θέσεις για να κάνουν ομάδες ή να σηκώνονται όρθιοι όποτε χρειαστεί.

Φάσεις εκπαιδευτικής διαδικασίας

A. Παρουσίαση εκπαιδευτή/ας και Παρουσίαση προγράμματος (10')

Ο εκπαιδευτής καλωσορίζει τους συμμετέχοντες, αυτοπαρουσιάζεται (5') παρέχοντας

πληροφορίες κυρίως για την επαγγελματική του εμπειρία και τις σπουδές του. Είναι σημαντικό οι συμμετέχοντες να γνωρίζουν ότι θα συνεργαστούν με έναν εκπαιδευτή ο οποίος είναι πολύ καλός γνώστης στα θέματα που τους απασχολούν ώστε να νιώσουν ασφαλείς και να κερδίσει τον σεβασμό τους.

Ακολουθεί από τον εκπαιδευτή μία παρουσίαση του προγράμματος 5' με την τεχνική της εμπλουτισμένης εισήγησης. Χρησιμοποιώντας προτζέκτορα και Η/Υ, θα παρουσιάσει το ακριβές αντικείμενο του προγράμματος, τους στόχους, το περιεχόμενό και τη διάρκειά του. Στο τέλος της παρουσίασης η ομάδα θα έχει τη δυνατότητα να κάνει ερωτήσεις. Η εμπλουτισμένη εισήγηση επιλέχθηκε γιατί είναι η τεχνική που τη συγκεκριμένη στιγμή μπορεί να μεταδώσει παραστατικά και γρήγορα τις αρχικές πληροφορίες, ώστε ο εκπαιδευτής να κερδίσει χρόνο, αφού οι περισσότερες απορίες των συμμετεχόντων θα καλυφθούν άμεσα και οι εκπαιδευόμενοι θα ενεργοποιηθούν να συμμετέχουν από την έναρξη της επιμόρφωσης (Γεωργοβρεττάκου & Βίντου 2017).

B. Γνωριμία εκπαιδευομένων μεταξύ τους (20')

Οι εκπαιδευόμενοι σε δυάδες συστήνονται και δίνουν όποιες πληροφορίες θέλουν για τον εαυτό τους. Στη συνέχεια ο ένας παρουσιάζει τον άλλον στην ολομέλεια και προσθέτει ένα θετικό χαρακτηριστικό που διέκρινε σ' αυτόν. Με αυτόν τον τρόπο γίνονται οι πρώτες γνωριμίες αλλά και η εγκατάσταση εαυτού των εκπαιδευομένων (Πολέμη-Τοδούλου, 2005). Επίσης δίνεται το έναυσμα για καλοπροαίρετη κριτική κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης.

Γ. Διερεύνηση γνώσεων και εκπαιδευτικών αναγκών (30')

Ο εκπαιδευτής με τη μέθοδο του καταγισμού ιδεών θα προσπαθήσει να διερευνήσει τις ανάγκες των εκπαιδευομένων ώστε να οργανώσει καλύτερα το περιεχόμενο του προγράμματος. Ζητάει από τους συμμετέχοντες να καταγράψουν σε μία κόλλα χαρτί A4 τι νομίζουν ότι είναι η εκπαίδευση ενηλίκων, ιδέες και απόψεις για αυτά που έχουν ανάγκη να μάθουν, να συζητήσουν και να κατανοήσουν (3'). Στη συνέχεια κάθε εκπαιδευόμενος θα ανακοινώσει αυτά που έχει καταγράψει. Όλες οι απόψεις ανεξαιρέτως καταγράφονται στον πίνακα από τον εκπαιδευτή και στη συνέχεια επιχειρείται η ομαδοποίησή τους. Τελικά θα συνταχθεί μία κατάσταση με τα θέματα που θα απασχολήσουν την ομάδα (Κόκκος, 2005) κι έτσι σιγά-σιγά υποχωρεί η εξουσία του διδάσκοντος (Χατζηθεοχάρους, 2010). Σ' αυτό το χρονικό σημείο της συνάντησης, αναμένεται να προβληματιστούν και να συμμετάσχουν και τα πιο συνεσταλμένα μέλη αφού πλέον έχουν γνωριστεί και νιώθουν οικεία. Παράλληλα, τα μέλη που είναι ιδιαίτερα ομιλητικά και επισκιάζουν τους άλλους θα περιοριστούν διακριτικά χωρίς να πλατειάζει η συζήτηση. Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες θα μπου σε μία διαδικασία συνειδητοποίησης των εκπαιδευτικών αναγκών τους, ενώ στόχος είναι η έκφρασή τους και όχι η αξιολόγησή τους (Κόκκος, 2005· Τσιμπουκλή, 2012).

Αμέσως μετά όμως ο εκπαιδευτής θα παρουσιάσει εμπλουτισμένη εισήγηση στον Η/Υ αναφέροντας τα βασικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης ενηλίκων (7'). Στο

τέλος οι εκπαιδευόμενοι απαντούν «σωστό ή λάθος» σε αντίστοιχο ερωτηματολόγιο (ατομική άσκηση αξιολόγησης 5΄) και σχολιάζουν τις απαντήσεις στην ολομέλεια (10΄).

Δ. Καταγραφή Προσδοκιών (25')

Στο επόμενο στάδιο οι συμμετέχοντες καλούνται να καταγράψουν τις προσδοκίες που έχουν από το πρόγραμμα, την ομάδα και τον εκπαιδευτή. Ο εκπαιδευτής τους μοιράζει από έναν σελιδοδείκτη με τυχαία σειρά και ζητά από τους συμμετέχοντες να σχηματίσουν τετραμελείς ομάδες σύμφωνα με τους όμοιους χρωματικά σελιδοδείκτες και να δώσουν όνομα στην ομάδα τους. Να συζητήσουν για τον ορισμό της έννοιας που έχει κάθε ομάδα γραμμένη στο σελιδοδείκτη της (π.χ. εκπαίδευση, κατάρτιση, ενήλικας κλπ.), να τον ερμηνεύσουν και να εκφράσουν την άποψή τους. Στη συνέχεια να κάνουν το ίδιο και για τις προσδοκίες τους και αφού μιλήσουν όλα τα μέλη της ομάδας, να τις καταγράψουν. Αμέσως μετά οι ομάδες θα ορίσουν από έναν εκπρόσωπο, που θα παρουσιάσει στην ολομέλεια πρώτα την άποψη της ομάδας για τον ορισμό της έννοιας και μετά τις προσδοκίες τους. Μ' αυτόν τον τρόπο ενισχύεται ευχάριστα η γνωριμία των εκπαιδευομένων μέσω της ανταλλαγής απόψεων για τους παραπάνω ορισμούς και συζητούν ανοιχτά ώστε να ανακαλύψουν τα κοινά σημεία των προσδοκιών τους. Ο εκπαιδευτής, πριν ανακοινώσουν τις απόψεις τους οι εκπαιδευόμενοι, συνθέτει νήμα με τα ονόματα των ομάδων (π.χ. δημιουργεί μικρή αυτοσχέδια ιστορία) για την εξοικείωση μεταξύ τους και στο τέλος επισημαίνει ποιες από τις προσδοκίες περιλαμβάνονται ήδη στο πρόγραμμα και ποιες μπορούν να υλοποιηθούν αν και δεν περιλαμβάνονται (π.χ. επίδειξη περισσότερων ενεργητικών τεχνικών). Η δραστηριότητα αυτή αναμένεται να διαρκέσει 25 λεπτά. Οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονται να συμβάλλουν και αυτοί, εν μέρει, στον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Jarvis, 2004). Με την τεχνική αυτή θα αποκτήσουν το αίσθημα της συμμετοχής στη διαμόρφωση του προγράμματος. Θα μπορέσουν να επεξεργαστούν διάφορα ζητήματα και θα αποκτήσουν αυτοπεποίθηση. Ο εκπαιδευτής αλλά και η ομάδα θα λάβουν υπόψη τους τις προσδοκίες ώστε στο επόμενο στάδιο να διαμορφώσουν το μαθησιακό συμβόλαιο.

Η εργασία σε ομάδες επιλέχθηκε για να συζητηθεί ένα θέμα που δόθηκε από τον εκπαιδευτή. Αρχίζουν να γνωρίζονται όλο και περισσότεροι συμμετέχοντες μεταξύ τους και να αποκτούν οικειότητα. Οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά και έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους. Ακόμα και τα άτομα που δεν έχουν ιδιαίτερο θάρρος θα μπορέσουν να συμμετάσχουν. Επίσης, με τη μέθοδο αυτή αυξάνεται η αυτοπεποίθηση των μελών και αναπτύσσεται ένα κλίμα συνεργατικότητας και αλληλεγγύης (Κόκκος, 2005 · Τσιμπουκλή& Φίλιπς, 2010). Αναπτύσσονται οι κοινωνικές δεξιότητες της αμφίδρομης επικοινωνίας, της συνεργασίας και της αυτονομίας, ενώ αποκεντρώνεται η εκπαιδευτική διαδικασία.

Ε. Διαμόρφωση μαθησιακού συμβολαίου (15')

Στη συνέχεια καθορίζεται το μαθησιακό συμβόλαιο που είναι απαραίτητο γιατί καθορίζει τους βασικούς κανόνες λειτουργίας της ομάδας όλων των εκπαιδευομένων. Ο εκπαιδευτής παραμένει στο επίκεντρο και σε αυτόν απευθύνονται τα σχόλια και οι προτάσεις. Παρουσιάζει κάποιους κανόνες λειτουργίας της ομάδας π.χ. τήρηση ωραρίου, απαγόρευση χρήσης κινητού τηλεφώνου, αποφυγή επικρίσεων ή μειωτικών σχολίων κ.α. Η διαμόρφωση του μαθησιακού συμβολαίου θα προκύψει στη συνέχεια από μία ελεγχόμενη συζήτηση. Με ερωτήσεις μαιευτικού τύπου ο εκπαιδευτής θα προσπαθήσει να λάβει απαντήσεις από τους συμμετέχοντες σχετικά με τις μεθόδους μάθησης που επιθυμούν να εφαρμοστούν, το περιεχόμενο των ενοτήτων κ.α. Ο εκπαιδευτής θα προσπαθήσει να συνθέσει τις ανάγκες των συμμετεχόντων με τους στόχους του προγράμματος καταλήγοντας σε ένα συμβόλαιο αποδεκτό απ' όλους (Τσιμπουκλή, 2012).

ΣΤ. Ανακεφαλαίωση- Αναστοχασμός-Αξιολόγηση (20')

Για το κλείσιμο της συνάντησης ο εκπαιδευτής ανακεφαλαιώνει και επισημαίνει τα βασικά σημεία της δίωρης επιμόρφωσης. Επίσης κάνει σύνδεση με το θέμα/τα της επόμενης ώρας. Για το τέλος επιλέχθηκε μία βιωματική άσκηση. Οι συμμετέχοντες στέκονται σε κύκλο και πιάνουν τα χέρια τους. Με κλειστά μάτια για 2 λεπτά παίρνουν βαθιές εισπνοές και με τα μάτια της φαντασίας τους βλέπουν ό,τι συνέβη σήμερα. Επιλέγουν μία σκηνή σε 2 λεπτά, το πιο σημαντικό για τον εαυτό τους, κάτι που έμαθαν και κάτι που θα ήθελαν να πάρουν μαζί τους φεύγοντας. Όταν είναι έτοιμοι ανοίγουν τα μάτια κάθονται και παρουσιάζουν στην ολομέλεια ότι θέλουν από αυτά που σκέφτηκαν πριν στον κύκλο. Στο στάδιο του απολογισμού θα ακολουθήσει ολιγόλεπτη ελεύθερη ομαδική συζήτηση, κατά την οποία ο κάθε εκπαιδευόμενος είναι ελεύθερος να εκφράσει την ικανοποίησή του ή τη δυσαρέσκεία του για κάτι που παρατήρησε. Αναστοχαζόμενοι έχουν την ευκαιρία να επισημάνουν κάτι που τους άρεσε πολύ από τη συγκεκριμένη συνάντηση ή κάτι που τους δυσκόλεψε ιδιαίτερα και να προτείνουν αλλαγές. Με την τεχνική του ελεύθερου διαλόγου σε αυτή τη φάση της διαδικασίας, οι διαλεγόμενοι θα διατυπώσουν ελεύθερα και με θάρρος πια τις εντυπώσεις και τους προβληματισμούς τους. Ο εκπαιδευτής θα έχει τον ρόλο του διευκολυντή-εμπυχωτή, όπως και κατά τη διάρκεια όλης της επιμόρφωσης (Ρακαλλίδου, 2008), όμως σε αυτό το σημείο σκοπός δεν είναι οι γνώσεις αλλά η έκφραση συμπερασμάτων και συναισθημάτων (Κασσωτάκης, 2006). Παράλληλα, ο Legge,(οπ. αν. στο Jarvis, 2003) υποστηρίζει ότι η ελεύθερη συζήτηση είναι μια ευκαιρία για αναστοχασμό μετά την ακρόαση των διαφορετικών επιχειρημάτων. Τέλος, θα αξιολογήσουν την όλη διαδικασία, πράγμα που θα είναι πολύτιμη ανατροφοδότηση για τον εκπαιδευτή. Πριν φύγουν τους ζητάει ο εκπαιδευτής να γράψουν σε ένα χαρτάκι αυθόρμητα μια λέξη για το πώς αισθάνονται για το δίωρο και να του το δώσουν (αυτοαξιολόγηση).

Βιβλιογραφία

- Γεωργοβρεττάκου Σ., Βίντου, Α. (2017). *Πρακτικά Εργασιών 3^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την προώθηση της Εκπαιδευτικής Καινοτομίας*. Εφαρμογή Ενεργητικών Τεχνικών Μάθησης στην Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ασκήσεις με μικροδιδασκαλία. Λάρισα: 13-15 Οκτωβρίου 2017
- ΙΕΠ (2018). Πράξη: “Επιμόρφωση εκπαιδευτικών/εκπαιδευτών σε θέματα Μαθητείας” με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5008057
- Κασσωτάκης, Μ., Φλουρής, Γ. (2006). *Μάθηση και Διδασκαλία*. Αθήνα: Αυτοέκδοση
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαιδευτικές Μέθοδοι*. Πάτρα: ΕΑΠ
- Πολέμη- Τοδούλου, Μ. (2005). *Μεθοδολογία Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Η αξιοποίηση της ομάδας στην εκπαίδευση ενηλίκων*. Τόμος Γ. Πάτρα: ΕΑΠ
- Ρακαλλίδου, Κ. (2008). *3ο Διεθνές Συνέδριο Επιστημονικής Ένωσης Εκπαίδευσης Ενηλίκων 14-16/3/2008*. Ανθρωπιστική προσέγγιση και εκπαίδευση ενηλίκων: Διερεύνηση των παραγόντων που ωθούν τους εκπαιδευτές στην υιοθέτησή της. Αθήνα: ΕΕΕΕ
- Τσιμπουκλή, Α, Φύλλιπς, Α. (2010). Επιμ. Κόκκος, Α, Κουτρούμπα Κ. *Εκπαίδευση εκπαιδευτών ενηλίκων: Σχεδιασμός διδακτικής ενότητας*. Αθήνα: ΥΠ.Π.Δ.Β.Μ.&Θ./ Γ.Γ.Δ.Β.Μ./ Ι.Δ.ΕΚ.Ε.
- Τσιμπουκλή, Α,. (2012). *Δυναμική Ομάδας και Επικοινωνία στην Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα:
- Χατζηθεοχάρους, Π., Νικολοπούλου, Β., Γιοβάννη Ε. (2010). *Επιμόρφωση εκπαιδευτικών Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας*. Αθήνα: Υ.Π.Δ.Β.Μ.Θ. - ΓΓΔΒΜ - ΙΔΕΚΕ
- Courau, S. (2000). *Τα βασικά εργαλεία του εκπαιδευτή ενηλίκων*. Μτφρ. Ε. Μουτσοπούλου. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Jarvis, P. (2003). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση. Θεωρία και πράξη*. Μτφ. Α. Μανιάτη. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Knowles, M. (1984). *Andragogy in action: Applying modern principles of adult learning*. San Francisco: Jossey-Bass
- Tough, A. (1981). *The design of self-directed learning*. Toronto: Ontario Institute for Studies in Education.